

Agata Pyrzyńska

Uniwersytet Szczeciński

ORCID 0000-0002-4573-4310

agata.pyrzynska@usz.edu.pl

Wykorzystanie narzędzi elektronicznych w polskim procesie wyborczym – osiągnięcia i postulaty*

Słowa kluczowe: wybory, WOW, Centralny Rejestr Wyborców, informatyzacja

Streszczenie. Celem artykułu jest analiza narzędzi elektronicznych wykorzystywanych w polskim procesie wyborczym oraz ustalenie, czy ich zastosowanie w wystarczającym stopniu wspiera przygotowanie i przeprowadzenie wyborów, przyczyniając się do gwarantowania ich uczciwości. Pierwszą część opracowania poświęcono zasadniczemu instrumentowi cyfryzacji polskiego procesu wyborczego, jakim jest system informatyczny „Wsparcie Organów Wyborczych” (WOW). W drugiej części szczególną uwagę poświęcono instytucji Centralnego Rejestru Wyborców wprowadzonego do polskiego prawa wyborczego na mocy ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw. W pracy zaproponowano także inne rozwiązania z zakresu elektronicznej administracji, których wprowadzenie w przyszłości mogłoby przyczynić się do doskonalenia procedur z zakresu organizacji wyborów i wzmacniania idei e-demokracji. W artykule wykorzystano metodę formalnoprawną oraz dokonano przeglądu literatury przedmiotu.

The use of electronic tools in the Polish electoral process – achievements and postulates

Keywords: elections, WOW, Central Register of Voters, computerization

Summary. The aim of the article is to analyze electronic tools used in the Polish electoral process and to determine whether their use sufficiently supports the preparation and conduct of elections, contributing to guaranteeing their fairness. The first part of the study is devoted to the basic instrument of computerization of the Polish electoral process, which is the IT system “Support of Electoral Bodies” (WOW). In the second part, special attention is paid to the institution of the Central Register of Voters, introduced into the Polish electoral law under the Act of 26 January 2023 amending the Act – Electoral Code and some other acts. The paper also proposes other solutions in the field of electronic administration, the introduction of which in the future could contribute to the improvement of procedures in the field of organizing elections and strengthening the idea of e-democracy. The article uses the formal and legal method and reviews the literature on the subject.

* Artykuł uwzględnia stan prawny na dzień 26.06.2023 r.

1. Wprowadzenie

Wyzwania współczesnego świata, rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz zmiana stylu życia oparta na wzrastającej mobilności determinują konieczność dokonania zmian w funkcjonowaniu różnych sfer administracji publicznej¹. Współczesna administracja nie może bowiem opierać się wyłącznie na tych narzędziach i mechanizmach, które sprawdzały się jeszcze kilkadziesiąt czy kilkanaście lat temu, lecz musi z jednej strony uwzględniać postęp techniczny, z drugiej zaś potrzeby społeczne. Ponadto pamiętać należy, że funkcjonowanie państwa powinno iść w parze z tendencjami europejskimi, czy szerzej – globalnymi, a te zarówno w praktycznym, jak i prawnym ujęciu otwierają się coraz bardziej na wykorzystanie e-usług i nowoczesnych technologii w procesie administrowania. Nie może zatem dziwić, że także w polskim dyskursie dotyczącym funkcjonowania różnych sfer administracji coraz więcej miejsca poświęca się takim zjawiskom jak informatyzacja, cyfryzacja czy elektronizacja. Elektronizacja administracji, co do zasady, przyspiesza i usprawnia procedury, umożliwia w dalszej perspektywie redukcję kosztów, wreszcie – daje szansę na zwiększenie dostępności usług publicznych dla obywateli². Coraz częściej także zwraca się uwagę na fakt, że informatyzacja administracji przekłada się na przejrzystość jej działania, zapobiega nadużyciom, a to z kolei wpływa na poziom zaufania społeczeństwa do administracji³. Ten aspekt wydaje się szczególnie doniosły w kontekście administrowania procesem wyborczym. Nie ulega bowiem wątpliwości, że właśnie w tym obszarze kwestia zaufania jest kluczowa. Zaufanie wyborców do prawidłowo zorganizowanych i przeprowadzonych wyborów, a przede wszystkim do uczciwego sposobu ustalania ich wyników, przekłada się na poziom frekwencji wyborczej, a to z kolei wpływa na poziom legitymizacji wybranych przedstawicieli. Warto zatem się zastanowić, w jakim zakresie e-administracja, rozumiana jako korzystanie z narzędzi informacyjno-komunikacyjnych (ICT) w procesie administrowania (realizacji zadań publicznych)⁴, jest wykorzystywana w wyborach i jakie niesie to za sobą konsekwencje.

Celem niniejszego artykułu jest analiza narzędzi elektronicznych wykorzystywanych w polskim procesie wyborczym oraz ustalenie, czy ich zastosowanie

¹ Jak pisze S. Bentkowski: „rozwój technologii informatycznych spowodował konieczność dostosowania działalności władz publicznych do zmieniającej się rzeczywistości”; zob. S. Bentkowski, *Prawne aspekty informatyzacji administracji na poziomie urzędu gminy*, [w:] *Wybrane aspekty informatyzacji w samorządach a zasada dobrej administracji*, red. M. Sitek, P.B. Zientarski, Warszawa 2019, s. 19.

² E. Lewańska, W. Sokołowska, M. Stróżyna, *Projektowanie e-usług dla administracji publicznej w podejściu procesowym – studium przypadku*, „Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych” 2016, nr 42, s. 97-98.

³ M. Sitek, P.B. Zientarski, *Słowo wstępne*, [w:] *Wybrane aspekty...*, s. 3-4.

⁴ R. Kusiak-Winter, *Kierunki i etapy rozwoju e-administracji publicznej*, [w:] *Ewolucja elektronicznej administracji publicznej*, red. R. Kusiak-Winter, J. Korczak, Wrocław 2021, s. 16.

w wystarczającym stopniu wspiera przygotowanie i przeprowadzenie wyborów, przyczyniając się do gwarantowania zasady uczciwości. Jak się bowiem wydaje, prawodawca do kwestii cyfryzacji procesu wyborczego podchodzi dość ostrożnie. W ostatnich latach zasadniczym instrumentem wpisującym się w proces informatyzacji polskiego procesu wyborczego było przygotowanie i wdrożenie systemu informatycznego „Wsparcie Organów Wyborczych” (WOW), którego zakres funkcjonalności w ciągu lat był sukcesywnie rozszerzany. Przypuszczać jednak należy, że krokiem milowym na dalszej drodze informatyzacji wyborów może się okazać wdrożenie Centralnego Rejestru Wyborców (CRW) wprowadzonego do polskiego prawa wyborczego na mocy ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw⁵. Instytucja ta – jak można sądzić – nie tylko stworzy szansę na usprawnienie procesu wyborczego i zminimalizuje ryzyko wystąpienia nieprawidłowości w urzędowych wykazach osób uprawnionych do głosowania, ale także wiązać się będzie z wprowadzeniem ułatwień dla wyborców w korzystaniu z wielu uprawnień wyborczych przewidzianych przez Kodeks wyborczy⁶. W pracy zaproponowane zostaną także inne rozwiązania z zakresu elektronicznej administracji, których wprowadzenie w przyszłości mogłoby przyczynić się do doskonalenia procedur z obszaru organizacji wyborów i wzmacniania idei e-demokracji⁷. W pracy wykorzystano metodę formalnoprawną oraz dokonano przeglądu literatury przedmiotu.

2. Dotychczasowe narzędzia informatyczne wykorzystywane w polskim procesie wyborczym

Wybory, jako jeden z kluczowych komponentów demokratycznego państwa, wymagają szczególnej dbałości ustawodawcy, gdy chodzi o określenie zasad ich organizacji. Proces administrowania wyborami musi z jednej strony wspierać realizację konstytucyjnych zasad rządzących procesem wyborczym, po drugie zaś być tak ukształtowany, by zapewniać sprawny przebieg wyborów i rzetelne ustalenie ich wyników. Jak wspomniano wcześniej, mechanizm organizacji wyborów przez administrację wyborczą i inne podmioty w nie zaangażowane nie może też przebiegać z pominięciem uwarunkowań związanych z postępowaniem technicznym i rozwojem narzędzi elektronicznych stosowanych w administracji. Było to

⁵ Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2023 r. poz. 497.

⁶ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy, Dz.U. z 2022 r. poz. 1277, dalej jako: k.w.

⁷ Na temat e-demokracji m.in. M. Musiał-Karg, *The Use of Information and Communication Technologies in Electoral Procedures: Comments on Electronic Voting Security*, „International Journal of Law and Political Sciences” 2017, vol. 11, nr 9, s. 2275.

zauważalne w kolejnych wyborach przeprowadzanych w Polsce, podczas których pomocniczo wdrażano systemy informatyczne wspierające działalność organów wyborczych. Niestety, nie wszystkie z wykorzystywanych systemów tworzonych poza strukturą administracji wyborczej przez zewnętrznych wykonawców w pełni sprawdzały się w kolejnych procesach wyborczych⁸, co było szczególnie zauważalne w wyborach samorządowych zarządzonych na dzień 16 listopada 2014 r., gdy doszło do poważnej awarii informatycznego systemu wspomaganie wyborów określanego mianem „Platforma wyborcza”. W wyniku wady systemu utrudnione okazało się ustalenie wyników przez komisje terytorialne, co w efekcie znacząco opóźniło moment ustalenia i ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą⁹.

Ważnym krokiem w procesie efektywnej informatyzacji wyborów stało się natomiast wdrożenie systemu „Wsparcie Organów Wyborczych” (WOW). Jego specyfika polega na tym, że został on przygotowany przez specjalnie w tym celu powołany zespół projektowy funkcjonujący w strukturze Krajowego Biura Wyborczego, nie zaś – jak praktykowano wcześniej – przez podmiot zewnętrzny wobec administracji wyborczej. Taki tryb tworzenia systemu pozwolił na pełną kontrolę poszczególnych etapów jego powstawania i jakości finalnego produktu. System WOW opracowywany był stopniowo, częściowo znalazł zastosowanie w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2015 r., w referendum ogólnokrajowym zarządzonym na dzień 6 września 2015 r., w wyborach do Sejmu RP i do Senatu RP zarządzonych na dzień 25 października 2015 r., a następnie także – testowo – w odbywających się wyborach samorządowych w toku kadencji (uzupełniających, przedterminowych i ponownych)¹⁰. Każdy kolejny proces wyborczy był okazją do weryfikacji i doskonalenia przedmiotowego systemu, co zaowocowało tym, że WOW stał się znaczącym wsparciem dla administracji wyborczej i samorządowej w organizacji wyborów. Z powodzeniem został on wykorzystany w wyborach przeprowadzonych w latach 2018–2023 i stosowany jest nadal – aktualnie na potrzeby wyborów w toku kadencji. Warto też dodać, że częściowo opierając się

⁸ Szerzej na ten temat m.in.: D. Rybarczyk, M. Skowrońska, *Komputerowy system wyborczy a prawo – od realizmu do poprawności*, „Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych SGH” 2016, nr 40, s. 343–356.

⁹ Szerzej na temat awarii systemu informatycznego w 2014 r. i problemów z tym związanych: B. Michalak, J. Zbieranek, *Administracja wyborcza w kryzysie. Analiza i rekomendacje na przyszłość*, [w:] *Co się stało 16 listopada 2014 r. Wybory samorządowe 2014*, red. J. Flis, A. Frydrych, A. Gendźwiłł, B. Michalak, J. Rutkowski, A. Rychard, J. Zbieranek, Warszawa 2015, s. 9 i n., <https://www.batory.org.pl/upload/files/Programy%20operacyjne/Masz%20Glos/Co%20sie%20stalo%2016%20listopada.pdf> [dostęp: 23.06.2023].

¹⁰ Komunikat w sprawie spotkania członków zespołu projektowego systemu informatycznego „Wsparcie Organów Wyborczych”, https://pkw.gov.pl/uploaded_files/1486463048_Komunikat_zespol_informatyki_-lutypdf.pdf [dostęp: 23.06.2023].

na zgromadzonych w nim danych¹¹, kształtowany jest także powstający właśnie Centralny Rejestr Wyborców.

System WOW funkcjonuje w polskiej praktyce wyborczej na podstawie art. 162 k.w. Przepis ten znacząco ewoluował od momentu wejścia w życie Kodeksu wyborczego. Początkowo zobowiązywał on PKW do określenia w drodze uchwały warunków i sposobu wykorzystania techniki elektronicznej przy ustalaniu wyników głosowania, sporządzaniu protokołów przez komisje wyborcze poszczególnych szczebli, sprawdzaniu poprawności ustalenia wyników głosowania w obwodzie, a także do określenia trybu przekazywania danych z protokołów za pośrednictwem sieci elektronicznej i danych frekwencyjnych. Jednocześnie, w myśl art. 162 § 2 k.w., PKW została zobowiązana do zapewnienia oprogramowania dla wykonania wskazanych wyżej czynności. Konstrukcja wskazanych przepisów nie była jednak najszcześniejsza. Przede wszystkim art. 162 § 1 k.w. nie akcentował pomocniczego charakteru wykorzystania systemu informatycznego, co zostało skorygowane przez ustawodawcę w ustawie nowelizującej Kodeks wyborczy w 2018 r.¹² Pamiętać bowiem należy, że stosowanie systemu elektronicznego w aktualnie ukształtowanym polskim procesie wyborczym nie może zastępować tzw. ręcznego liczenia głosów przez obwodowe komisje wyborcze¹³ oraz konieczności porównania przez komisje wyborcze wyższego szczebla danych zawartych w systemie informatycznym z dostarczonymi protokołami głosowania w obwodzie. W pierwszym przypadku system nie byłby przecież w stanie sam odczytać głosów oddanych na kartach do głosowania, po wtóre – nieprzypadkowo tradycją polskiego prawa wyborczego jest takie kształtowanie komisji wyborczych najniższego szczebla, aby zapewnić wzajemną kontrolę procesu liczenia głosów przez przedstawicieli poszczególnych komitetów wyborczych. W drugim przypadku weryfikacja przeprowadzana w sposób niezautomatyzowany stanowi dodatkowe zabezpieczenie na wypadek, gdyby system informatyczny zawiódł. Pamiętać bowiem należy, że awaria takiego systemu stosowanego na zasadzie wyłączności mogłaby powodować niemożliwe do naprawienia skutki w procesie wyborczym. Wykorzystanie techniki elektronicznej należy zatem traktować jako działanie o charakterze pomocniczym i narzędzie

¹¹ Chodzi o takie dane jak: związane z obwodami i obwodowymi komisjami wyborczymi, związane z delegaturami, związane z okręgami wyborczymi, adresy zamieszkania wyborców z części A rejestrów wyborców, adresy zamieszkania wyborców z części B rejestrów wyborców, lista osób pozbawionych prawa wybierania; zob. uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2800, Sejm IX kadencji, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2800> [dostęp: 23.06.2023]).

¹² Zob. art. 5 pkt 65 ustawy z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych, Dz.U. z 2018 r. poz. 130.

¹³ W Polsce nie stosuje się bowiem tzw. głosomatów pozwalających na automatyczne zliczanie głosów.

wspierające (nie zastępujące) pracę organów wyborczych, Krajowego Biura Wyborczego (KBW) oraz gmin w wykonywaniu zadań związanych z przygotowaniem oraz organizacją wyborów. Oczywiście, wsparcie to jest znaczące i istotnie wpływa na sprawność i rzetelność procesu wyborczego.

Wskazując na niedoskonałości pierwotnego brzmienia przepisu art. 162 k.w., warto także odnotować, że ustawodawca zobowiązał w nim PKW do zapewnienia oprogramowania do wykonywania czynności związanych z elektronicznym wsparciem procesu organizacji wyborów. W praktyce jednak zadanie to wykonywało KBW stanowiące aparat pomocniczy względem PKW, dysponujące odpowiednim zapleczem organizacyjnym, a przede wszystkim finansowanym¹⁴. PKW, będąca centralnym organem wyborczym odpowiadającym głównie za zadania nadzorcze i niedysponująca własnym budżetem¹⁵, w praktyce nie mogłaby takiego zadania wykonać. W 2018 r., na mocy wspomnianej wyżej ustawy nowelizującej, przepis ten uległ modyfikacji. *De lege lata* zadaniem PKW nie jest już „zapewnienie oprogramowania”, lecz ustalenie wymagań do utworzenia takiego oprogramowania oraz sprawowanie nadzoru nad procesem jego tworzenia. Komisja odpowiada zatem nie za zakup czy finansowanie systemu, lecz określa ramy prawne jego funkcjonowania, opierając się na obowiązujących regulacjach i specyfice procesu wyborczego. Taka konstrukcja art. 162 § 2 k.w. wydaje się bardziej racjonalna, a przede wszystkim skorelowana z nadzorczym charakterem PKW. Wspominając o zmianach dotyczących systemu informatycznego wspierającego organizację wyborów, nie sposób nie wspomnieć także o dodaniu w 2018 r. do art. 162 k.w. paragrafu 3 określającego, iż zarówno oprogramowanie wspierające elektronicznie proces wyborczy, jak i urządzenia techniczne do jego obsługi muszą spełniać ściśle określone wymogi¹⁶. Jeśli chodzi o oprogramowanie, to prawa majątkowe do niego mogą przysługiwać wyłącznie Skarbowi Państwa, w przypadku zaś urządzeń technicznych do jego obsługi – Skarbowi Państwa, jednostkom samorządu terytorialnego lub podmiotom im podległym. Urządzenia te muszą być usytuowane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i pozostawać w wyłącznej dyspozycji PKW oraz KBW. W myśl art. 162 § 3 k.w. tworzenie i eksploatacja oprogramowania wspierającego proces wyborczy nie mogą być powierzane podmiotom zewnętrznym w stosunku do KBW. Przyjmując nową regulację, ustawodawca z jednej strony chciał zatem zwiększyć bezpieczeństwo systemu informatycznego, z drugiej zaś zapobiec sytuacjom wy-

¹⁴ Na ten temat K.W. Czaplicki, B. Dauter, S.J. Jaworski, A. Kisielewicz, F. Rymarz, *Kodeks wyborczy. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 397.

¹⁵ A. Pyrżyńska, *Zadania nadzorcze Państwowej Komisji Wyborczej w polskim prawie wyborczym*, Warszawa 2019, s. 164.

¹⁶ J. Zbieranek, *Komentarz do art. 162 k.w.*, [w:] K.W. Czaplicki, B. Dauter, S.J. Jaworski, A. Kisielewicz, F. Rymarz, J. Zbieranek, *Kodeks wyborczy. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 396.

stępującym w przeszłości, gdy dostarczenie systemu przez podmioty zewnętrzne nie dawało PKW i KBW pełnej kontroli nad jego jakością i sprawnością działania.

Za kwestie związane z funkcjonowaniem systemu WOW odpowiadają aktualnie osoba zajmująca samodzielne stanowisko do spraw systemu Wsparcie Organów Wyborczych, Zespół ds. systemu Wsparcie Organów Wyborczych (WOW) powołany przez Szefa KBW¹⁷ oraz Zespół Informatyki jako jedna z siedmiu jednostek organizacyjnych KBW działających na szczeblu centralnym. Jeśli chodzi o pierwszy ze wskazanych podmiotów, to podlega on bezpośrednio Szefowi KBW oraz kieruje pracami Zespołu ds. systemu WOW. Jak stanowi § 21b ust. 1 zarządzenia Szefa KBW w sprawie szczegółowej organizacji wewnętrznej oraz właściwości rzeczowej jednostek organizacyjnych Krajowego Biura Wyborczego, do właściwości stanowiska do spraw systemu WOW należy zapewnienie gotowości systemu do obsługi organów wyborczych i jednostek samorządu terytorialnego oraz bieżąca kontrola postępów prac nad specyfikacją wymagań dla tego systemu, a także nad jego wdrażaniem¹⁸. Ponadto do podmiotu tego należy w szczególności projektowanie i dostosowywanie systemu dla potrzeb organów wyborczych (co czyni przy pomocy Zespołu ds. WOW), organizacja pracy Zespołu oraz planowanie kierunku rozwoju systemu i dalszych prac programistycznych¹⁹. Podmiot ten uczestniczy także w posiedzeniach PKW z głosem doradczym w sprawach dotyczących systemu oraz opiniuje projekty uchwał PKW w zakresie wykorzystania systemu WOW. Osoba zajmująca samodzielne stanowisko ds. systemu WOW musi zatem ściśle współpracować z Szefem KBW oraz z PKW, która – jak wskazano wcześniej – ma szczególne zadania w zakresie dotyczącym funkcjonowania i nadzoru nad systemem WOW.

Jeśli chodzi o zadania Zespołu ds. systemu WOW, to zgodnie z zarządzeniem Szefa KBW w sprawie Zespołu ds. systemu WOW zostały one określone tak samo jak główny obszar właściwości osoby piastującej stanowisko do spraw systemu WOW. Zespół winien zatem zapewnić gotowość systemu do obsługi organów wyborczych i jednostek samorządu terytorialnego, a także sprawować bieżącą kontrolę postępów prac nad specyfikacją wymagań dla tego systemu oraz nad jego wdrażaniem²⁰.

¹⁷ Zespół powołany na mocy zarządzenia nr 14/2018 Szefa KBW z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie powołania Zespołu ds. systemu Wsparcie Organów Wyborczych (WOW) w Krajowym Biurze Wyborczym; dalej jako zarządzenie Szefa KBW w sprawie Zespołu ds. systemu WOW.

¹⁸ Zarządzenie nr 43/2016 Szefa KBW z dnia 19 października 2016 r. w sprawie szczegółowej organizacji wewnętrznej oraz właściwości rzeczowej jednostek organizacyjnych Krajowego Biura Wyborczego ze zm., www.kbw.gov.pl [dostęp: 23.06.2023]; dalej jako: zarządzenie Szefa KBW w sprawie organizacji wewnętrznej KBW.

¹⁹ *Ibidem*, § 21b ust. 3.

²⁰ Zob. § 2 zarządzenia Szefa KBW w sprawie Zespołu ds. systemu WOW.

Jeśli chodzi o właściwość Zespołu ds. Informatyki, to – zgodnie z § 11 ust. 1 zarządzenia Szefa KBW w sprawie organizacji wewnętrznej KBW – prowadzi on sprawy z zakresu zastosowania elektronicznych technik w czynnościach wyborczych i referendalnych. W szczególności odpowiada za wprowadzanie, aktualizowanie i archiwizowanie w systemie informatycznym – we współpracy z delegaturami – danych dotyczących: jednostek zasadniczego podziału terytorialnego państwa (w tym liczby mieszkańców i liczby uprawnionych do udziału w wyborach oraz referendum); podziału jednostek samorządu terytorialnego dla celów wyborczych i referendalnych (tzw. geografia wyborcza); rejestru wyborców; danych o kandydatach i komitetach wyborczych; wyników głosowania i wyników wyborów oraz wyniku referendum²¹.

Jeśli chodzi o funkcjonalności systemu informatycznego WOW, to są one dość rozległe, przy czym zakres jego wykorzystania w każdych wyborach jest szczególnie dookreślany przez PKW w drodze uchwały²². System WOW zapewnia dokonywanie wielu czynności wpierających proces wyborczy zarówno przed dniem głosowania, w jego trakcie, jak i po jego zakończeniu, a zatem na etapie ustalenia wyników głosowania i wyborów.

W pierwszym przypadku system umożliwia m.in. wprowadzenie i przechowywanie danych dotyczących powołanych na potrzeby danych wyborów komisji wyborczych, a także danych dotyczących tzw. geografii wyborczej, tj. okręgów wyborczych i obwodów głosowania. System umożliwia także wprowadzanie, przechowywanie i aktualizację danych o zgłoszonych na potrzeby trwających wyborów komitetach wyborczych, listach kandydatów oraz o samych kandydatach. System jest także pomocny przy nadawaniu numerów list kandydatów. Na etapie przygotowania wyborów WOW umożliwia nadto kontrolowanie liczby wydanych zaświadczeń o prawie do głosowania, liczby sporządzonych aktów pełnomocnictwa do głosowania czy liczby wysłanych pakietów wyborczych w procedurze głosowania korespondencyjnego. System stwarza wreszcie możliwość przygotowania danych do składu obwieszczeń o zarejestrowanych listach kandydatów oraz danych niezbędnych do przygotowania kart do głosowania²³. Jak zatem widać, faza przygotowania głosowania w szerokim zakresie opiera się na wykorzystaniu funkcjonalności sys-

²¹ *Ibidem*, § 11 ust. 2.

²² Zob. np. uchwała nr 87/2019 PKW z dnia 12 sierpnia 2019 r. w sprawie warunków oraz sposobu pomocniczego wykorzystania techniki elektronicznej w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 13 października 2019 r., M.P. z 2019 r. poz. 785; dalej jako: uchwała nr 87/2019 PKW z dnia 12 sierpnia 2019 r., czy uchwała nr 162/2020 PKW z dnia 8 czerwca 2020 r. w sprawie warunków oraz sposobu pomocniczego wykorzystania techniki elektronicznej w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 28 czerwca 2020 r., M.P. z 2020 r. poz. 522.

²³ Zob. § 3 ust. 1 pkt 1-8 uchwały nr 87/2019 PKW z dnia 12 sierpnia 2019 r.

temu WOW, co znacząco porządkuje działalność organizatorów wyborów w poszczególnych jednostkach, przyczynia się do unifikacji i usprawnienia ich pracy.

Na etapie głosowania system WOW umożliwia przekazywanie danych o liczbie osób uprawnionych do głosowania ujętych w spisach wyborców oraz o liczbie kart do głosowania wydawanych wyborcom w stałych obwodach głosowania²⁴. Funkcjonalność ta pozwala na formułowanie danych przekazywanych zgodnie z Kodeksem wyborczym z poziomu właściwości poszczególnych Delegatur KBW do PKW, a tym samym na bieżące śledzenie poziomu frekwencji wyborczej.

Jeśli chodzi o etap ustalania wyników głosowania i wyników wyborów, wsparcie zapewniane przez system jest kluczowe. Przede wszystkim umożliwia on druk formularzy protokołów głosowania w obwodzie, wprowadzanie danych zawartych w projektach protokołów oraz ich wydruk z ewentualnym zestawieniem błędów oraz raportem ostrzeżeń. Ma to o tyle istotne znaczenie, że ułatwia sprawdzenie poprawności ustalenia wyników głosowania w obwodzie, w tym w szczególności zgodności arytmetycznej ujętych w nim danych, co bez wykorzystania wsparcia informatycznego byłoby niezmiernie trudne. Po ewentualnym wyświetleniu wspomnianego komunikatu sygnalizującego nieprawidłowości, właściwa komisja zobowiązana jest przeanalizować wzmiankowane błędy i albo dokonać stosownych zmian, albo odnotować przyczynę takiego ostrzeżenia w odpowiednim punkcie protokołu głosowania z wyjaśnieniem przyczyny jego wystąpienia. System pozwala także na wprowadzenie danych z podpisanych protokołów głosowania w obwodzie do sieci elektronicznego przekazywania danych, a w dalszej kolejności – weryfikację oraz zatwierdzenie danych z protokołów w obwodach na poziomie komisji wyborczej wyższego stopnia²⁵. Wreszcie WOW umożliwia sporządzenie w formie wydruku projektów protokołów głosowania i wyborów w okręgach wyborczych, a także dokumentów PKW: projektu protokołu zawierającego zbiorcze wyniki głosowania w skali kraju oraz projektu obwieszczenia Komisji o wynikach wyborów²⁶. Dodać także należy, że system WOW zapewnia PKW wgląd we wszystkie wprowadzone do niego dane z protokołów głosowania w obwodach²⁷, co umożliwia Komisji bieżący nadzór nad postęпами w zakresie ustalania wyników wyborów w poszczególnych obwodach i następnie okręgach wyborczych, a także pieczę nad ich prawidłowością. System WOW został przygotowany w taki sposób, by zapewnić wprowadzanie danych do sieci elektronicznego przekazywania danych oraz ich przesyłanie przez internet przy zapewnieniu bezpieczeństwa komunikacji i autoryzacji oraz poprawności i integralności przekazywanych danych. Aby zapewnić przejrzystość operacji

²⁴ Zob. § 3 ust. 1 pkt 9 uchwały nr 87/2019 PKW z dnia 12 sierpnia 2019 r.

²⁵ Ta jest zależna od rodzaju wyborów.

²⁶ Zob. § 3 ust. 1 pkt 10–20 uchwały nr 87/2019 PKW z dnia 12 sierpnia 2019 r.

²⁷ Zob. § 3 ust. 3 uchwały nr 87/2019 PKW z dnia 12 sierpnia 2019 r.

dokonywanych w systemie, są w nim także prowadzone ewidencje osób mających dostęp do zgromadzonych danych, uwzględniające zakres ich uprawnień²⁸.

Odnosząc się do kwestii narzędzi elektronicznych wykorzystywanych w procesie wyborczym, warto także wspomnieć, że aktualnie stosowane są także inne rozwiązania informatyczne, których celem jest przede wszystkim prezentowanie szczegółowych danych z wyborów, a co za tym idzie, uwiarygodnianie czy też zwiększanie poziomu zaufania wyborców do rzetelności i uczciwości procesu wyborczego. Mowa tutaj, po pierwsze, o zamieszczaniu na stronie internetowej PKW skanów protokołów głosowania z obwodów²⁹. Tego rodzaju rozwiązanie służyć ma przeciwdziałaniu dokonywaniu ewentualnych modyfikacji treści protokołów obwodowych komisji wyborczych. Po drugie, na stronach internetowych przeznaczonych dla poszczególnych elekcji³⁰ publikuje się rozbudowane arkusze przygotowane w plikach typu Excel z danymi obrazującymi całe spektrum informacji o kandydatach, obwodach, składach obwodowych komisji wyborczych, a przede wszystkim o wynikach głosowania z rozbićm na obwody, gminy, powiaty i województwa.

Ponadto warto wspomnieć, że w celu stworzenia ułatwień dla obywateli, organy wyborcze udostępniają na stronie PKW wiele informacji przydatnych z perspektywy wyborców i kandydatów, co także uznać należy za element procesu informatyzacji wyborów. Na stronie www.wybory.gov.pl udostępniane są najważniejsze informacje dotyczące konkretnych wyborów, w tym m.in. wyszukiwarka obwodów głosowania, dzięki której wyborcy mogą zlokalizować właściwy dla nich (z uwagi na miejsce zamieszkania) lokal obwodowej komisji wyborczej.

3. Perspektywy związane z wprowadzeniem Centralnego Rejestru Wyborców

Wdrożenie systemu WOW było niewątpliwie znaczącym krokiem na drodze rozszerzania stosowania narzędzi elektronicznych wspierających proces organizacji wyborów. Kolejnym „krokiem milowym” może okazać się – jak sygnalizowano we wprowadzeniu – uruchomienie Centralnego Rejestru Wyborców³¹.

²⁸ Zob. §3 ust. 5 uchwały nr 87/2019 PKW z dnia 12 sierpnia 2019 r.

²⁹ Zob. art. 77 § 1 k.w.

³⁰ Dostępne pod adresem: <https://pkw.gov.pl/wybory-i-referenda/wybory-samorzadowe-i-referenda-lokalne/wybory-i-referenda-w-toku-kadencji/kadencja-2018-2023> [dostęp: 23.06.2023].

³¹ Moment wdrożenia CRW będzie określony w komunikacie Prezesa Rady Ministrów wydanym na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy i niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2023 r. poz. 497; dalej jako: ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. Warto zaznaczyć, że procedura wdrożenia CRW – na podstawie „komunikatu Prezesa Rady Ministrów” – jest powszechnie kontestowana przez konstytucjonalistów; zob. m.in. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Marszałka Senatu z dnia 9 lutego 2023 r., s. 13, <https://www.senat.gov.pl/prace/proces-legislacyjny-w-senacie/ustawy-uchwalone-przez-sejm/ustawy-uchwalone-przez-sejm/ustawa,1473.html> [dostęp: 24.06.2023].

Specyfika CRW polega na tym, że zastąpi on zdecentralizowane rejestry wyborców prowadzone w poszczególnych gminach jako zadanie zlecone³². Warto w tym miejscu przypomnieć, że rejestry wyborów stanowią urzędowe wykazy (ewidencje³³) osób uprawnionych do głosowania, z ujęciem wyborcy zaś w rejestrze niejako sprzężone jest domniemanie posiadania przez niego praw wyborczych. Na podstawie rejestrów wyborców sporządza się spisy wyborców. Dotychczasowy system rozproszonych rejestrów powodował, że każda z gmin stosowała *de facto* różne rozwiązania informatyczne i procedury wewnętrzne, co nie sprzyjało unifikacji tej instytucji w poszczególnych jednostkach³⁴. Wprowadzenie CRW skutkować będzie tym, że w miejsce blisko 2,5 tys. rejestrów gminnych wdrożony zostanie jeden system informatyczny, co postulowano od dawna, dostrzegając w tym rozwiązaniu dodatkową gwarancję dla zapewnienia rzetelności i wiarygodności wyborów³⁵. Dostęp do jednej, centralnej bazy danych prowadzonej przez ministra właściwego ds. informatyzacji uzyskają wszystkie gminy (wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast), stałe organy wyborcze za pośrednictwem KBW (PKW oraz komisarze wyborczy), minister właściwy ds. informatyzacji, minister właściwy ds. zagranicznych oraz konsulowie³⁶. Nie zmieni się natomiast rola tego wykazu – nadal będzie on potwierdzał posiadanie prawa wybierania, czyli wpis w CRW będzie umożliwiał ujęcie wyborcy w spisie wyborców właściwym dla danego obwodu głosowania, a co za tym idzie – wzięcie udziału w głosowaniu. Rejestr będzie zatem gwarantował przestrzeganie konstytucyjnych zasad powszechności i równości wyborów³⁷. Warto też wspomnieć, że CRW, poza szerokim katalogiem danych o wyborcach³⁸, zawierać będzie nadto informacje o obwodach i okręgach wyborczych (tzw. moduł geografii wyborczej). Pojawia się zatem pytanie, jaką nową jakość może wnieść wdrożenie CRW w polskiej praktyce wyborczej.

Jeśli chodzi o zalety związane z wdrożeniem CRW, to jest ich wiele, kompleksowe zaś omówienie wszystkich wykracza poza ramy niniejszego opracowania³⁹. Zasadne wydaje się jednak przytoczenie tych konsekwencji wynikających

³² Więcej A. Pyrżyńska, *O potrzebie wprowadzenia Centralnego Rejestru Wyborców do polskiego prawa wyborczego*, [w:] *Wolne i uczciwe wybory*, red. M. Granat, Warszawa 2023, s. 80.

³³ A. Kisielewicz, *Komentarz do art. 18 k.w.*, [w:] K.W. Czaplicki, B. Dauter, S.J. Jaworski, A. Kisielewicz, F. Rymarz, J. Zbieranek, *Kodeks...*, s. 103.

³⁴ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2800, Sejm IX kadencji), <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2800> [dostęp: 23.06.2023].

³⁵ A. Kisielewicz, *op. cit.*, s. 105.

³⁶ Zob. art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r.

³⁷ Na ten temat pisali m.in. A. Rakowska, M. Rulka, *Centralny elektroniczny rejestr wyborców podstawą reform prawa wyborczego*, Warszawa 2011, s. 14.

³⁸ Szczegółowy zakres danych określają art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r.

³⁹ Szczegółowo uczyniono to w przytaczanym już opracowaniu: A. Pyrżyńska, *O potrzebie...*, a także w pracach wcześniejszym, w tym: A. Rakowska, M. Rulka, *op. cit.*, *passim*.

z wprowadzenia CRW, które mogą usprawnić proces wyborczy i pozytywnie wpłynąć na sytuację wyborców właśnie z uwagi na zastosowanie narzędzi informatycznych. Pierwszą kwestią, na którą należy zwrócić uwagę, jest bez wątpienia zwolnienie gmin z obowiązku „ręcznego” przekazywania informacji między rejestrami w związku z mobilnością wyborów. Dotychczas uwzględnienie każdego wniosku w sprawie wpisania wyborcy do rejestru wyborców w gminie innej niż miejsce stałego zamieszkania, wniosku o wpis do spisu wyborców w innym obwodzie głosowania czy też wniosku o ujęcie wyborcy w spisie wyborców sporządzanym przez konsula, wymagało uruchomienia procesu komunikacji między gminą pierwotnego wpisu a gminą prowadzącą rejestr czy spis, w którym wyborca miał zostać ujęty. Tego rodzaju obowiązki informacyjne między gminami niekiedy skutkowały problemami technicznymi w postaci pominięcia wyborcy we właściwym wykazie bądź niewykreśleniem go z wykazu pierwotnego⁴⁰. Wdrożenie CRW takie przypadki winno wyeliminować, gdyż zmiana danych dokonywana przez gminę aktualizującą status wyborcy w związku z uwzględnieniem wniosku będzie pociągała za sobą automatyczne wykreślenie danych tej osoby z zasobów pierwotnej gminy. Tym samym CRW będzie stanowił istotną gwarancję zasady równości wyborów, uniemożliwiając ujęcie jednego wyborcy w dwóch spisach wyborców.

Drugim istotnym usprawnieniem powiązanim z wprowadzeniem CRW będzie planowane uruchomienie usługi w systemie informatycznym udostępnionym przez ministra właściwego ds. informatyzacji, czyli tzw. e-usługi. Narzędzie to ułatwi wyborcom korzystanie z wielu uprawnień przewidzianych przez Kodeks wyborczy. Wyborca bez konieczności osobistego stawiennictwa w urzędzie gminy, lecz przy wykorzystaniu internetu będzie mógł złożyć wnioski: o ujęcie go w stałym obwodzie głosowania, o zmianę miejsca głosowania w konkretnych wyborach, o wpis do spisu wyborców sporządzanego przez konsula za granicą, zaś wyborca niepełnosprawny – także wniosek o wpis do spisu właściwego dla obwodu, w którym znajduje się lokal dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Co więcej, uprawnieni wyborcy za pośrednictwem e-usługi będą mogli zgłosić chęć głosowania korespondencyjnego oraz wnioski o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania, co potencjalnie otwiera perspektywę szerszego wykorzystania tych alternatywnych metod głosowania w polskim procesie wyborczym. Wreszcie, wdrożenie CRW pozwoli na „odmiejscowienie” trybu wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania⁴¹. Wniosek o jego wydanie będzie można bowiem złożyć

⁴⁰ Zob. też P. Uziębło, *Postulaty Państwowej Komisji Wyborczej dotyczące pożądanego kierunku zmian kodeksu wyborczego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 2, s. 95.

⁴¹ Fundacja Batorego, *Uwagi do projektu zgłoszone w ramach konsultacji ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw*, https://www.batory.org.pl/oswiadczenie/uwagi_do_projektu_zgloszone_w_ramach_konsultacji_kodeks_wyborczy/ [dostęp: 24.06.2023].

w każdym urzędzie gminy, bez względu na miejsce zamieszkania, a jego sporządzenie będzie możliwe właśnie dzięki dostępowi każdej gminy do zasobów centralnej bazy wyborców⁴². Na koniec warto jeszcze wspomnieć, że wdrożenie CRW może także przyczynić się do zwiększenia świadomości wyborczej oraz rzetelności procesu wyborczego⁴³. Wynika to z faktu, że nowe funkcjonalności umożliwią wyborcy zweryfikowanie prawidłowości jego danych w rejestrze przy wykorzystaniu e-usługi, a także – z uwagi na implementację do CRW modułu geografii wyborczej – sprawdzenie siedziby lokalu wyborczego oraz ustalenie właściwego okręgu wyborczego w danych wyborach.

4. Elektronizacja procesu wyborczego – postulaty *de lege ferenda*

Choć ostatnie lata przyniosły znaczny postęp w drodze elektronizacji polskiego procesu wyborczego, nie ulega wątpliwości, że jest jeszcze kilka obszarów, które mogłyby zostać udoskonalone poprzez rozszerzenie zastosowania narzędzi informatycznych. Jednym z nich jest procedura sprawozdawczości finansowej komitetów wyborczych. Zgodnie z art. 142 § 1 k.w. każdy komitet wyborczy uczestniczący w wyborach zobowiązany jest do złożenia sprawozdania o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych komitetu. Dotychczas, na podstawie regulacji zawartych w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 19 września 2011 r. w sprawie sprawozdania finansowego komitetu wyborczego⁴⁴, komitety wywiązywały się z tego obowiązku, składając sprawozdania w formie tradycyjnej (papierowej). Taki tryb działania w praktyce naraża jednak tę procedurę na niepotrzebne błędy. Są one zauważalne w odniesieniu zarówno do kwestii formalnych, jak i merytorycznych. W pierwszym przypadku nieprawidłowości odnotowywane są w praktyce wyborczej, zarówno gdy chodzi o rodzaj stosowanego przez komitety wzoru sprawozdania (sprawozdanie zwykle bądź łączne w przypadku wyborów samorządowych), kompletność wypełnienia pól formularza czy katalog załączników, które powinny zostać dołączone do dokumentu. Poza problemami z zachowaniem tzw. poprawności formalnej sprawozdań, do rzadkości nie należą przypadki, gdy sama zawartość merytoryczna dokumentu budzi wątpliwości – innymi słowy, gdy w sprawozdaniach występują błędy rachunkowe (kwestia poprawności merytorycznej). Sytuacje takie mogą wynikać z różnych przyczyn, w tym m.in. z powoływania

⁴² Szerzej na temat tych procedur oraz zalet wprowadzenia e-usługi: A. Pyrżyńska, *O potrzebie...*, s. 95.

⁴³ *Ibidem*, s. 87-88.

⁴⁴ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 19 września 2011 r. w sprawie sprawozdania finansowego komitetu wyborczego, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1566.

na funkcję pełnomocników finansowych komitetów osób nieposiadających należytego przygotowania zarówno w zakresie prawa wyborczego, jak i przepisów o rachunkowości⁴⁵. Jak się wydaje, informatyzacja procedury składania sprawozdań finansowych komitetów wyborczych mogłaby stanowić środek wspierający pełnomocników finansowych w prawidłowym przygotowaniu i złożeniu sprawozdań. Opracowanie i wdrożenie odpowiedniego systemu informatycznego wyposażonego w niezbędne funkcjonalności mogłoby bowiem monitorować postęp procesu przygotowania sprawozdań, w tym sygnalizować fakt niewypełnienia wymaganych pól formularza bądź wystąpienie błędów natury rachunkowej. Taki mechanizm byłby znaczącym ułatwieniem dla pełnomocników finansowych sporządzających sprawozdania, ale także odciążałby organy wyborcze i ich aparat pomocniczy w toku ich badania. Po drugie, warto zauważyć, że fakt składania sprawozdań w formie tradycyjnej (papierowej) nie sprzyja ich społecznej kontroli. Jak wiadomo, każde sprawozdanie finansowe może zostać udostępnione podmiotom zainteresowanym na zasadach określonych w art. 143 k.w. Ich aktualna forma nie ułatwia wyszukiwania konkretnych informacji, tak jakby mogło to wyglądać w przypadku plików elektronicznych. Papierowe wersje sprawozdań nie są też formą dogodną dla osób niepełnosprawnych, wyrażających chęć zweryfikowania danych w sprawozdaniu. Warto zauważyć, że na potrzebę elektronizacji procedury składania sprawozdań zwracała uwagę także PKW w przygotowanej przez siebie informacji powyborczej z 2021 r., wskazując, iż aktualna procedura „utrudnia [...] dostęp do sprawozdań finansowych w formie skanów graficznych, ogranicza czytelność dokumentów, uniemożliwia ich przeszukiwanie narzędziami informatycznymi i przedłuża proces publikacji, co stanowi ograniczenie jawności finansowania kampanii wyborczej⁴⁶”. Warto zaznaczyć, że ustawodawca, nowelizując Kodeks wyborczy w 2023 r., zmienił brzmienie upoważnienia do wydania przez ministra właściwego ds. finansów publicznych rozporządzenia w sprawie wzoru sprawozdania finansowego, dodając, że minister winien w akcie wykonawczym określić „sposób przekazania, w tym również w formie elektronicznej, organom wyborczym sprawozdania oraz dokumentów do niego dołączonych”. Zgodnie z brzmieniem art. 13 ust. 2 ustawy z 26 stycznia 2023 r., powinien to uczynić nie później niż w ciągu 6 miesięcy od dnia wejścia w życie tej ustawy. Kwestią zasadniczą jest zatem to, jak ów „sposób” zostanie określony przez ministra i czy faktycznie nowa regulacja będzie umożliwiała stworzenie w przyszłości narzędzi wspierających pełnomocników oraz

⁴⁵ Na temat problemów z przygotowaniem merytorycznym pełnomocników finansowych m.in. P. Sobiesiak-Penszko, F. Pazderski, *Przejrzystość lokalnych finansów wyborczych w Polsce. Jak zwiększyć zaufanie obywateli do polityki?*, „Analizy i Opinie” 2016, nr 3, s. 14.

⁴⁶ Informacja PKW z dnia 25 stycznia 2021 r. o realizacji przepisów Kodeksu wyborczego oraz propozycje ich zmiany, s. 16, https://pkw.gov.pl/uploaded_files/1613491481_2-1-21-informacja.pdf [dostęp: 24.06.2023].

instrumentów zwiększających dostępność sprawozdań. Wydaje się jednak, że wymagałoby to dokonania dalszych zmian na poziomie ustawowym.

Warto także wskazać, że obszarem, który mógłby jeszcze zostać poddany informatyzacji, jest procedura zbierania podpisów poparcia pod listami kandydatów. Jak wiadomo, ten właśnie etap w procesie wyborczym często budzi wiele kontrowersji. Nierzadko w toku weryfikacji poprawności złożonych podpisów okazuje się, że część wymaganych danych na listach poparcia jest niekompletna, w innych przypadkach na listach pojawiają się podpisy osób nieżyjących. Problematicznym zjawiskiem jest także zbieranie podpisów przed formalnym przyjęciem zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego⁴⁷. Z drugiej strony warto też dodać, że sam mechanizm nieautomatyzowanego sprawdzania przedłożonych podpisów poparcia jest zadaniem niebywale trudnym i wymagającym znacznego zaangażowania administracji wyborczej. Elektroniczna tego wycinka procesu wyborczego mogłaby zatem wyeliminować wiele aktualnie występujących problemów, począwszy od korupcyjnych zjawisk negatywnie oddziałujących na rzetelność i uczciwość wyborów, po kwestie organizacyjne, utrudniające sprawne przygotowanie i organizację wyborów.

5. Wnioski

Procedura elektronicznej różnych sfer działania administracji jest zjawiskiem naturalnym i nieuniknionym, biorąc pod uwagę postęp techniczny i cywilizacyjny, a także potrzeby współczesnych społeczeństw. Dotyczy to także – jak pokazała niniejsza analiza – procesu administrowania wyborami. Należy zauważyć, że wprowadzanie kolejnych narzędzi informatycznych do procesu wyborczego wpływa pozytywnie na jego sprawność, może przyczyniać się do wzmocnienia jego rzetelności, a co za tym idzie – także do budowania zaufania wyborców do tej sfery działalności państwa. Biorąc pod uwagę dotychczasowe osiągnięcia w drodze elektronicznej procedury przygotowania i organizacji wyborów, za najważniejsze uznać należy wdrożenie systemu WOW i powierzenie zadania jego doskonalenia – na zasadzie wyłączności – administracji wyborczej. Ma to ogromne znaczenie, gdyż gwarantuje pełną kontrolę nad tym kluczowym instrumentem wsparcia wyborów, a także umożliwia jego stałą ewaluację i reagowanie na ewentualną potrzebę modyfikacji funkcjonalności. Duży potencjał w drodze informatyzacji procesu wyborczego należy także łączyć z planowanym wdrożeniem CRW, który nie tylko poprawi

⁴⁷ Na problemy te zwracają uwagę m.in. K. Składowski, *Tryb zgłaszania kandydatów w wyborach na urząd Prezydenta RP*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 6, s. 6 oraz K. Urbaniak, *Prawne i praktyczne aspekty obowiązku zbierania podpisów jako element prawa zgłaszania kandydata w wyborach prezydenckich. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Studia Politologiczne” 2016, vol. 42, s. 40.

jakość prowadzonych baz danych o wyborcach, ale także otworzy nowe możliwości przed wyborcami w zakresie korzystania przez nich z przysługujących uprawnień wyborczych. Warto jednak zastanowić się jeszcze nad tym, które z pozostałych obszarów procesu organizacji wyborów mogłyby zostać usprawnione na skutek wprowadzenia narzędzi elektronicznych. Z pewnością duże pole do działania stwarza w tym zakresie procedura składania i badania sprawozdań finansowych komitetów wyborczych, a także mechanizm zbierania podpisów poparcia pod listami kandydatów.

Literatura

- Bentkowski S., *Prawne aspekty informatyzacji administracji na poziomie urzędu gminy*, [w:] *Wybrane aspekty informatyzacji w samorządach a zasada dobrej administracji*, red. M. Sitek, P.B. Zientarski, Warszawa 2019.
- Czaplicki K.W., Dauter B., Jaworski S.J., Kisielewicz A., Rymarz F., *Kodeks wyborczy. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Fundacja Batorego, *Uwagi do projektu zgłoszone w ramach konsultacji ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw*, https://www.batory.org.pl/oswiadczenie/uwagi_do_projektu_zgloszone_w_ramach_konsultacji_kodeks_wyborczy/ [dostęp: 24.06.2023].
- Kusiak-Winter R., *Kierunki i etapy rozwoju e-administracji publicznej*, [w:] *Ewolucja elektronicznej administracji publicznej*, red. R. Kusiak-Winter, J. Korczak, Wrocław 2021.
- Lewańska E., Sokołowska W., Stróżyna M., *Projektowanie e-usług dla administracji publicznej w podejściu procesowym – studium przypadku*, „Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych” 2016, nr 42.
- Michalak B., Zbieranek J., *Administracja wyborcza w kryzysie. Analiza i rekomendacje na przyszłość*, [w:] *Co się stało 16 listopada 2014 r. Wybory samorządowe 2014*, red. J. Flis, A. Frydrych, A. Gendźwiłł, B. Michalak, J. Rutkowski, A. Rychard, J. Zbieranek, Warszawa 2015.
- Musiał-Karg M., *The Use of Information and Communication Technologies in Electoral Procedures: Comments on Electronic Voting Security*, „International Journal of Law and Political Sciences” 2017, vol. 11, nr 9.
- Pyrzyńska A., *O potrzebie wprowadzenia Centralnego Rejestru Wyborców do polskiego prawa wyborczego*, [w:] *Wolne i uczciwe wybory*, red. M. Granat, Warszawa 2023.
- Pyrzyńska A., *Zadania nadzorcze Państwowej Komisji Wyborczej w polskim prawie wyborczym*, Warszawa 2019.
- Rakowska A., Rulka M., *Centralny elektroniczny rejestr wyborców podstawą reform prawa wyborczego*, Warszawa 2011.
- Rybarczyk D., Skowrońska M., *Komputerowy system wyborczy a prawo – od realizmu do poprawności*, „Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych SGH” 2016, nr 40.
- Sitek M., Zientarski P.B., *Słowo wstępne*, [w:] *Wybrane aspekty informatyzacji w samorządach a zasada dobrej administracji*, red. M. Sitek, P.B. Zientarski, Warszawa 2019.
- Składowski K., *Tryb zgłaszania kandydatów w wyborach na urząd Prezydenta RP*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 6.
- Sobiesiak-Penszko P., Pazderski F., *Przejrzystość lokalnych finansów wyborczych w Polsce. Jak zwiększyć zaufanie obywateli do polityki?*, „Analizy i Opinie” 2016, nr 3.
- Urbaniak K., *Prawne i praktyczne aspekty obowiązku zbierania podpisów jako element prawa zgłaszania kandydata w wyborach prezydenckich. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Studia Politologiczne” 2016, vol. 42.
- Uziebło P., *Postulaty Państwowej Komisji Wyborczej dotyczące pożądanego kierunku zmian kodeksu wyborczego*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 2.

Akty prawne

- Uchwała nr 87/2019 PKW z dnia 12 sierpnia 2019 r. w sprawie warunków oraz sposobu pomocniczego wykorzystania techniki elektronicznej w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 13 października 2019 r., M.P. z 2019 r. poz. 785.
- Uchwała nr 162/2020 PKW z dnia 8 czerwca 2020 r. w sprawie warunków oraz sposobu pomocniczego wykorzystania techniki elektronicznej w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 28 czerwca 2020 r., M.P. z 2020 r. poz. 522.
- Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy, Dz.U. z 2022 r. poz. 1277.
- Ustawa z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych, Dz.U. 2018 r. poz. 130.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2023 r. poz. 497.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 19 września 2011 r. w sprawie sprawozdania finansowego komitetu wyborczego, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1566.
- Zarządzenie nr 43/2016 Szefa KBW z dnia 19 października 2016 r. w sprawie szczegółowej organizacji wewnętrznej oraz właściwości rzeczowej jednostek organizacyjnych Krajowego Biura Wyborczego ze zm., www.kbw.gov.pl [dostęp: 23.06.2023].
- Zarządzenie nr 14/2018 Szefa KBW z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie powołania Zespołu ds. systemu Wsparcie Organów Wyborczych (WOW) w Krajowym Biurze Wyborczym.

Inne

- Informacja PKW z dnia 25 stycznia 2021 r. o realizacji przepisów Kodeksu wyborczego oraz propozycje ich zmiany, https://pkw.gov.pl/uploaded_files/1613491481_2-1-21-informacja.pdf [dostęp: 24.06.2023].
- Komunikat w sprawie spotkania członków zespołu projektowego systemu informatycznego „Wsparcie Organów Wyborczych”, https://pkw.gov.pl/uploaded_files/1486463048_Komunikat_zespol_informatyki_lutypdf.pdf [dostęp: 23.06.2023].
- Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2800, Sejm IX kadencji, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2800> [dostęp: 23.06.2023].
- Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Marszałka Senatu z dnia 9 lutego 2023 r., <https://www.senat.gov.pl/prace/proces-legislacyjny-w-senacie/ustawy-uchwalone-przez-sejm/ustawy-uchwalone-przez-sejm/ustawa,1473.html> [dostęp: 24.06.2023].